



De Langestraat met links het voormalig Gymnasium-gebouw (internaat).



Rector Dr. L. Diekema. †



Rector Dr. L. Beins. †



Rector Dr. H. Coenen. †



Rector Dr. J. Æ. Wartena.



De ingang van het Gymnasium-gebouw met poort.



P. J. Keyman. †



H. Wierenga. †



J. Ph. Riedel. †



Dr. D. Bos. †



Dr. A. E. Lubach. †



W. W. Schipper. †



Dr. A. C. H. Boissevain. †



Dr. J. H. Smit.



Dr. H. F. Th. Ringnalda. †



Dr. A. van Thijn.



Dr. S. Braak.



Dr. H. Smilda.



Dr. K. Hofstee.



Prof. Dr. H. Bremekamp.



De Rensel met Houtzaagmolen Fa. Post.



De Heer en Mevrouw van Valkenburg—Cales, die gedurende ongeveer de rtig jaar een zeer gezocht pensionaat hebben gehouden voor jongelui van het Gymnasium, later mede van de H. B. S.



Het Kastanjelaantje bij de Marktkamp.



Visschersdijk.



De oude en de nieuwe „Oude Witte“.



Gedempte Venne.

HET EEUWFEEST VAN HET WINSCHOTER GYMNASIUM.

Een stukje historie.

Vandaag wordt het 100-jarig bestaan van ons Gymnasium herdacht. Het feit wordt herdacht, hoe een eeuw geleden hier te stede besloten werd tot het in het leven roepen van een z.g. Latijnse School, die later tot Gymnasium is uitgegroeid en al de jaren van zijn bestaan een zeer eervolle plaats onder de voortreffelijke Winschoter onderwijsinrichtingen heeft ingenomen. Winschoten telt weinig instellingen, die op het bestaan van een eeuw of langer kunnen bogen. Van het Nutsdepartement en de Sociëteit „De Harmonie” is het bekend, dat ze de eeuw van hun bestaan al een tijd achter de rug hebben, maar daarnaast zullen er niet veel andere zijn, die op een zo respectabele leeftijd aanspraak kunnen maken.

Een eeuw lang heeft het Winschoter Gymnasium tans haar gewichtige plaats in ons onderwijs mogen bekleden. En al die jaren door heeft het met ere zijn taak volbracht en steeds zonder ophoeft en met een waardigheid zijn voorname positie en zijn lang en eervol verleden eigen. Het heeft in die jaren reeks van zijdelinge aanslagen op zijn bestaan werden gepleegd, door bezuinigers, die meenden dat Winschoten „zo'n dure inrichting, enkel voor rijke lui's kinderen” best kon missen. Het Gymnasium zelf moest in die strijd passief blijven, maar vond gelukkig in onze Burgemeester en de grote meerderheid der Raadsleden steeds aktieve verdedigers van zijn recht van bestaan. En rustig zette het zijn werk voort en voor zover we hebben kunnen nagaan:..... jubileerde nooit. Noch omtrent een herdenking van het 25-jarig, het 50-jarig of het 75-jarig bestaan, hebben we altans in ons archief ook maar enige aanwijzing kunnen vinden. Maar wel zijn we bij ons nasnuffelen tal van namen tegengekomen van oud-leerlingen van ons Gymnasium, die op de hier gelegde grondslagen voor hun verdere studie, zo succesvol hebben kunnen voortbouwen, dat ze later geroepen werden tot hoge en eervolle ambten in den lande en die een sieraad werden voor hun stand. In dat opzicht kan van ons Gymnasium met het volste recht gezegd worden, dat het terug mag zien op een eervol verleden.

Wij zijn zo gelukkig geweest, aan de hand van enige artikelen, die vroeger in ons blad verschenen, enige geschiedkundige gegevens over het ontstaan en de eerste jaren van het bestaan van het Winschoter Gymnasium te verzamelen, die we hier gaarne een plaats geven.

We beginnen dan met de mededeling, dat lang vóór 1832 hier ook reeds een z.g. Latijnse School heeft bestaan. Deze werd in het leven geroepen bij resolutie van Burgemeester en Raad van de Stad Groningen, die toen de superioriteit over het Oldambt uitoefenden, d.d. 18 Maart 1616. Volgens deze resolutie werd deze Latijnse School geplaatst onder leiding van de jongste predikant van de Ned. Herv. Gemeente alhier. Er is over de geschiedenis en het onderwijs aan deze school vrijwel niets mede te delen. Wel echter staat het vast, dat ze bij de teruggang van de gemeente in de eerste helft van de 18e eeuw, ter ziele is gegaan. Waarschijnlijk is Winschoten toen een kleine eeuw lang van een gelegenheid om in de oude talen onderwezen te worden, verstoken geweest. De teruggang der gemeente kwam gelukkig tot stilstand en maakte gaandeweg plaats voor opbloei en vooruitgang. De behoefte aan het onderwijs, dat voor de hogeschool voorbereidde nam ook daardoor meer en meer toe. Dit had tengevolge, dat in 1813 de toenmalige prefekt Mr. J. R. Modderman, een poging ondernam om in deze leerde te voorzien. Hij richtte een adres tot de Municipale Raad met het verzoek te willen voorzien in de behoefte aan „een inrichting van onderwijs in vreemde talen en andere kundigheden, die het lager schoolwezen te boven gaan”. — Hij vroeg van de Municipale Raad een jaarlijkse tegemoetkoming in de kosten van minstens 1500 franken. Maar ondanks de invloedrijke positie die de Onderprefekt hier bekleedde en al zijn welsprekendheid, die hij in een „persoonlijke konferentie” met de Raad ontplooid, leed zijn poging schipbreuk.

Zo verliepen er 16 jaren zonder dat er iets gebeurde, dat verandering bracht, al mag worden aangenomen, dat het onderwerp wel aan de orde bleef. In Julie 1829 echter kwam bij de Gemeenteraad een adres in, waardoor de zaak weer midden in de algemene belangstelling werd geplaatst. Dit adres was ingediend door Johannes IJpehaar, rektor van de Latijnse School te Veendam en hij verzocht daarin vergunning voor het „oprichten van een instituut binnen deze gemeente, waarop zouden worden onderwezen de Griekse, Latijnse, Franse, Duitse en Engelse talen”.

De Gemeenteraad wees het verzoek niet dadelijk af, doch besloot een afwachtende houding aan te nemen. We mogen de veronderstelling wagen, dat er onder de burgerij ten aanzien van deze zaak ook iets gaande was en dat dit de voorname reden is geweest voor de Raad om een afwachtende houding aan te nemen. Kan ook zijn, dat men niet veel gevoelde voor een van buiten geïmporteerde inrichting.

Hoe het zij, in 1832 kwam er een derde poging en het spreekwoord dat derde keer schippersrecht is, werd bewaarheid. Deze derde poging ging uit van de burgerij zelf. Er werden op 5 April, 10 April en 24 Julie vergaderingen gehouden van belanghebbenden, om besprekingen te voeren over „een op te richten en in stand te houden instituut voor het onderwijs in de oude en moderne talen”.

HET WINSCHOTER GYMNASIUM.

1832 — 1932.

Een eeuw voorbij, sinds 't stoere voorgelacht
De schone daad voor 't nageslacht volbracht,
Sinds voor de eerste maal de deuren zich ontsloten
Van 't oud Gymnasium. — Een schone daad, ontsproten
Aan 't klaar besef, dat slechts de Wetenschap
Verkregen wordt door studie, stap voor stap,
En dat van waarde blijft voor alle de geslachten,
Wat de Classieken zich als eeuw'ge schoonheid dachten.

Gymnasium, nu zijt Ge honderd jaar!
En nog staan er Uw ogen licht en klaar!
En op de dag, dat wij Uw eeuwfeest vieren
Schijnt d' eeuw'ge jeugd U als een kroon te sieren!
Veel was er, wat er in dat lang verleen
Tot stand kwam hier en bloeide en..... verdween.
Maar is zoveel ook weer in 't Niet vergleden.....
In U verenigt zich 't Verleden en het Heden.

De jaren ebden weg..... maar ook met ieder jaar
Nam aan Uw voeten plaats een nieuwe jongenschaar.
Daar waren honderden in 't lang verleen gezeten,
Voor wie G' ontsloot de weg tot Kennis en tot Weten,
De weg, waarlangs ze later voorwaarts schreën
Tot 't hoge levensdoel — van wie zo menigeen
Uw naam tot sieraad strekte — en die nooit vergaten,
Dat z' eenmaal in hun jeugd hier aan Uw voeten zaten

Een eeuw voorbij! — de mannen van de Daad
Zij zijn allang niet meer, maar nog in ere staat
Het werk, dat zij een eeuw geléén volbrachten!
Het nageslacht wijdt hun zijn dankbare gedachten
En biedt verheugd op dit zijn jubilé
't Aloud Gymnasium zijn groet en zegenbee:
Het ga een nieuwe en blijde toekomst tegen,
De Wetenschap tot heil, het nieuw geslacht ten zegen!
W. XII '32. J. H. T.

In een vergadering op 8 Augustus gehouden, werd de vereniging gekonstitueerd en werden de statuten en het reglement voor het onderwijs vastgesteld. Verder werden de heeren Ds. B. H. Sterenga Kuiper, Mr. B. Wichers, Mr. J. Freesemann Viëtor en J. E. Feisser aangewezen om de verdere stappen voor de totstandkoming van de beoogde onderwijsinrichting te ondernemen. Tevens werd aan de aanwezigen een lijst gepresenteerd voor een jaarlijkse bijdrage gedurende 3 jaren, waarop door 31 der aanwezigen tot een totaal bedrag van f 275 per jaar werd getekend. De commissie richtte zich met een adres tot de Gemeenteraad, waarin goedkeuring gevraagd werd van de plannen om te komen tot de oprichting en instandhouding van „een Latijnse School, verenigd met een Instituut voor Moderne Talen”.



J. E. Feisser

De Gemeenteraad gaf dadelijk zijn fiat en benoemde tevens op verzoek van de commissie een Kurator, waarvoor benoemd werd de heer Mr. H. J. Engelkens, wethouder der gemeente.

Dit geschiedde in het einde van 1832 of begin 1833, nadat de Raad eerst nog het gevoelen had ingewonnen van de Schoolopziener, de heer M. J. Adriani te Oude-Pekela, die zeer welwillend berichtte „geene zwaarigheid” te zullen maken, maar integendeel genegen te zijn, waar voor het gemelde doel verder zijn konsideratiën gevraagd mochten worden „aan dat oogmerk behulpzaam te zijn”. Ook Ged. Staten van Groningen bleken „geene zwaarigheid” te hebben en op 26 Februari 1833 werd van die zijde de gevraagde goedkeuring ontvangen.

Zo was dus alles in dichte vaten en kon de Commissie overgaan tot het huren van een gebouw, dat tot school zou worden ingericht. Zij slaagde daarin en huurde van de heer Mr. J. Freesemann Viëtor een huis aan de Langestraat, dat ook daarna nog een lange reeks van jaren, nadat het Gymnasium al een ander onderkomen had gevonden, als onderwijsinrichting dienst heeft gedaan, n.l. het huis in de Langestraat, dat tans aan de gemeente behoort en bewoond wordt door Mr. O. J. Cluysenaar, president onzer rechtbank. Zoals men weet was in dit gebouw na de Latijnse School gevestigd de Meisjesschool onder leiding van Mej. Nijman en vervolgens de Gemeente Handelsschool.

Al spoedig werd nu de nieuwe onderwijsinrichting geopend, onder leiding van Dr. M. J. Noordewier. Tevens besloot de Gemeenteraad aan deze inrich-

ting een jaarlijks subsidie van f 100 te verlenen.

Intussen hadden de belanghebbenden zich slechts voor 3 jaren voor een bijdrage verbonden en dus moesten in 1835 opnieuw maatregelen worden getroffen om het behoud van het instituut te verzekeren. Er werd nu een adres gezonden aan Z. M. de Koning, waarvan ondertekenaren waren Berend Hendr. Steringa Kuiper, predikant, Mr. Bernard Wichers, president van de arr. rechtbank in eerste aanleg te Winschoten, Mr. Jan Freesemann Viëtor, lid van de Staten van Groningen en notaris in het arrondissement Winschoten, Mr. Herman Johan Engelkens, agent van de Rijkskassier en wethouder van Winschoten en Mr. Johan Joachim Meder, prokureur bij de arr. rechtbank in eerste aanleg alhier. Zij deelden daarin eerbiediglijk aan Z. M. mede, hoe in 1833 hier een Latijnse School was opgericht, die zich reeds in bloei mocht verheugen en dat er 27 leerlingen onderwijs genoten van wie 15 in de oude talen onderwezen en tot de akademiese studie werden opgeleid. Dat deze school echter niet behoorde tot de rang van de op Z. M.'s gezag openlijk erkende Latijnse Scholen en tevens de instandhouding onzeker was. Dies richtten zij tot Z. M. het verzoek:

1e. aan de inrichting de rang toe te kennen van een openlijk erkende Latijnse School;

2e. een zodanige jaarlijkse geldelijke toelage tot instandhouding ervan te verlenen „als Uwe Majesteit in hoogstdezelfs wijsheid tot gezegde einde zal vermenen”.

Verder werd er in dit adres, dat zeer uitvoerig was, op gewezen, dat Winschoten vroeger een vesting, naderhand een niet onaanzienlijke vlek en tegenwoordig door Z. M.'s zorgen tot de stedelijke stand verheven was, 3500 inwoners telde, haar bestaan hoofdzakelijk in handel en andere takken van nijverheid moest vinden, dat ze gelegen was in een ver verwijderd gedeelte van de provincie Groningen, omringd door onderscheidene aanzienlijke dorpen en de hoofdplaats van het arrondissement met ruim 50.000 zielen.

Ook werd er op gewezen dat Drente met 60.000 inwoners twee Latijnse scholen bezat en Groningen met 150.000 inwoners maar twee Latijnse Scholen rijk was en wel te Appingedam en Groningen. Winschoten bezat geen herkomstelijke publieke fondsen, hetwelk verhinderde opgemelde inrichting uit eigen boezem op Z. M.'s gezag daar te stellen. Wat niet wegnam dat de aanvragers de toezegging aan Z. M. wilden doen, ook zelf te zullen bijdragen.

Hoezeer het adres ook met redenen omkleed was, toch werd bij Kon. besluit van 16 Julie 1835 daarop afwijzend beschikt. De zaak kwam daarop ter sprake in de raadsvergadering van 19 Augustus 1835 en daarbij bleek, dat de leden unaniem van meening waren, dat de zaak niet mocht blijven rusten. De Raad besloot zelf een adres tot de Koning te richten om de erkenning van het instituut aan te vragen. Het adres werd verzonden, met het resultaat, dat de Minister zich tot de Raad richtte met een verzoek om nadere inlichtingen. O.m. vroeg deze of uit de gemeentebegroting een genoegzame som aan de Latijnse School besteed kon worden, waarop de Raad berichtte dat de Gemeente bereid was in

dit haar belang zich een offer te getroosten. De Minister meldde daarop, dat wanneer het Gemeentebestuur eerst de jaarlijkse gelden voor het onderhoud van een Latijnse School zou toezeggen, goedgekeurd door Ged. Staten, zodat het voortbestaan voldoende gewaarborgd was, het verzoek in overweging kon worden genomen. Men ziet, de hoge heren te Den Haag waagden zich ook toen al niet over één nacht ijs.

De Gemeenteraad besloot hierop jaarlijks f 250 op de begroting te brengen. Ged. Staten verleenden er hun goedkeuring aan en dus was de zaak in orde. Het Gemeentebestuur achtte het echter gewenst met een nieuwe aanvraag om erkenning te wachten met het oog op een op komst zijnde wetswijziging. In 1842 echter werd het verzoek herhaald en op 16 Mei van dat jaar werd door de Koning de gevraagde machtiging verleend en het Instituut van Onderwijs in de Oude en Moderne Talen te Winschoten onder het getal der andere Latijnse Scholen opgenomen.

Op 1 Julie 1842 waren aan de Latijnse School als leerkrachten verbonden: Michiel Jacob Noordewier, Ph. Th. Mag. en Litt. Num doctor als rektor en als leerkrachten Jan Meulman, 21 jaar, Josephus Johann Ebbens, 21 jaar en Jacob Pots, 17 jaar, van wie de beide eerstgenoemden de 3e schoolonderwijzersrang en laatstgenoemde de 4e rang bezaten.

Van de Minister was een schrijven ontvangen d.d. 14 Junie 1842, waarin deze schreef, dat hem gebleken was uit de ontvangen lesrooster, dat ook tot de vakken van onderwijs de hedendaagse talen behoorden, zodat het plaatselijk bestuur werd gemachtigd aan de School de benaming van Plaatselijk Gymnasium te geven. Daarop volgde de benoeming door de Gemeenteraad van rektor en leerkrachten en keurde deze tevens goed, dat de rektor het Gymnasium met een pensioonaat, verenigde, zodat ook leerlingen van buiten konden worden opgenomen.

Op 13 September 1849 kwam van de Minister de verheugende mededeling, dat hij het Winschoter Gymnasium had opgenomen onder de Stedelijke Gymnasia.

Het Gymnasium nam vanaf het begin van zijn oprichting een eigen bijzondere plaats in. Er waren hier aanvankelijk niets dan de gewone lagere school en het Gim en dat de gymnasiasten door het publiek zo'n beetje als de Winschoter studenten werden aangezien en de jongelui zich ook wel als zodanig voelden en graag wel eens naar buiten „studentikoos” optraden, valt te begrijpen.

Later kwamen er meer onderwijsinrichtingen — de Meisjesschool, toen de Handelsschool — Normaalschool, die later tot kweekschool werd geromoveerd en niet te vergeten de H. B. S., eerst een 3-jarige, later in een 5-jarige omgezet. De eerste reeks van jaren had het Gymnasium hier „het rijk alleen” en was het helemaal een wereldje op zich zelf. Een voornaam en toch ook leutig wereldje, dat zich een lange jarenreeks voornamelijk koncentreerde in het beroemde pensioonaat van de heer Van Valkenburg, waar de jeugd van de élite uit Oldambt en Westerwolde elkaar ontmoette. Dat pensio was wel zeer nodig ook in de eerste reeks van jaren, toen men als openbare vervoermiddelen nog maar alleen de omnibus en de trekschuit kende. Zelfs de hoge velocipèdes waren nog niet in gebruik. Uit de omliggende gemeenten kwamen de leerlingen meestal naar Winschoten gewandeld en toen er later ook de burgerseholieren bij kwamen, vormden ze meestal groepjes, die naar de tempels der wijsheid ontkroten, welke tegenover de jeugd van de dorpen die ze doortrokken nogal eens een hautaine houding aannamen en van die zijde in de regel met het geliefde scheldwoord „biggen” werden begroet. Voor leerlingen die verder weg moesten komen en vooral in de winterperiode was het pensio een uitkomst en door zijn gezellig karakter en zijn intieme dansavondjes, zo een paar maal in het jaar, waarvoor de jongelui dan de lieve meisjes uit Winschoten mochten uitnodigen, was het bij de leerlingen ook zeer geliefd. — Dat was alles nog in de tijd toen het „Gim” hier het rijk alleen had en er b.v. nog geen sprake was van een strijd met burgerschool en handelsschool over het schoonste hoofddeksel — zoals die een 30-tal jaren geleden nog ten bloede toe gestreden moest worden. — We maken op 't oogenblik weer een periode van de schoolpet en de schoolmuts door en dat is eigenlijk geen nieuws. Zoals er nooit iets nieuws in de wereld is en de wijze Salomo zelfs reeds in zijn tijd als eeuwige wijsheid verkondigd heeft.

Wel echter is het alles anders geworden, — de lange kalken pijpen en hoge hoeden voor oudere leerlingen zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor de sigaret en de permanente hoed- en pet-vakature — het pensio is van zelf ter ziele gegaan toen de verkeersmiddelen beter werden en de fiets onder veler bereik kwam. Er zijn andere rektoren, konrektoren en leraren gekomen — oude verdwenen, nieuwe kwamen en zo ging het door volgens de vaste wetten der natuur.

Maar de goede geest op het „Gim” en zijn goede naam zijn gebleven en zelfs de zware concurrentie van meer dan één zijde, die in latere jaren opgekomen is, heeft niets kunnen veranderen aan zijn hoge bestemming en aan de wijze waarop het zijn taak hier volbracht.

Ze sta nog vele, vele jaren in ons midden — de honderdjarige! Zoals ze daar altijd gestaan heeft, krachtig en fier, aan de spits van het onderwijs in onze stad!